

ЛІКАРСЬКІ РОСЛИНИ ТА СИРОВИНА, ЯКІ МІСТЯТЬ ФЕНОЛОГЛІКОЗИДИ

Б.П. Романюк, В.М.Фролов, Я.А.Соцька

ДЗ "Луганський державний медичний університет"

Фенологлікозиди - це форма фенольних сполук, в яких гідроксильна група зв'язана з молекулами цукру. Сюди відносять похідні бензольної кислоти і фенолоспиртів. Перший фенольний глікозид, який був отриманий із рослин - саліцин - β -глікозид саліцилового спирту. Його виділив французький вчений Леру в 1828 році із кори верби. Дуже поширений й інший β -глікозид гідрохінону - арбутин, який міститься в рослинах: багно звичайне, бадан товстолистий, мучниця звичайна, чорниця та ін. Пізніше із кори верби був виділений фенолглікозид - салідрозид. Представляють фенолглікозиди собою безбарвні або жовтуваті кристали, розчинні в воді, етиловому та метиловому спирті. Під дією кислот здатні розщеплюватися на аглікон і вуглеводневу частину. До рослин, які містять фенолглікозиди та інші фенольні сполуки відносять нижче описані рослини.

Брусниця звичайна - *Vaccinium vitis-idaea* L.

Вічнозелений слабкий кущик з родини вересових (Ericaceae), з добре розвиненою кореневою системою. Стебло прямостояче, галузисте 8-25 см заввишки. Листки чергові, обернено-яйцевидні, блискучі, шкірясті, з загнутими краями, з внутрішньої сторони з темними залозками. Квітки правильні, біло-рожевого кольору. Цвіте в травні-червні. Плід - округла, яскраво-червона ягода.

Поширення. Росте на поліссі, в Карпатах, рідно на півночі лісостепу, у хвойних і мішаних лісах.

Заготівля. Збирають листки рано навесні, зразу після тавнення снігу й до початку цвітіння і сушать. Ягоди починають збирати в серпні, коли вони стають червоними з одного боку й вже потім дозрівають, а продовжують збирати їх до перших заморозків. Зберігають свіжими або заморожують, мочать та маринують: перебрані ягоди засипають в скляну або емальовану посудину й заливають сиропом, щоб він покрив плоди. Сироп виготовляють, розчиняючи в 1 л води 2 столові ложки цукру і 0,5 чайної ложки солі, доводячи до кипіння і після охолодження кладуть в нього для поліпшення смаку декілька яблук, краще антонівки, душистого перцю, гвоздики й кориці.

Хімічний склад. У листках міститься гідрохінон, глікозиди: арбутин (5,5-9%), метиларбутин, вакцинін, мелампсорин, ериколін, а також ерицинол, ідеїнхлорид, лікопін, танін, флавоноїди (гіперозид, авікулярен, кемпферол, ізокваорцетин), вітамін С (15 мг%), каротин, вітамін Р (320-600 мг%), кислоти (винна, урсолова, галова, елагова, хінна), дубильні речовини (до 10%), сполуки калію (79 мг%), кальцію (40 мг%), магнію (7 мг%), фосфору (16 мг%), заліза (0,4 мг%), мангану, барію, свинцю, міді, срібла. В ягодах е цукри (до 10,37%), в тому числі глюкоза, фруктоза, сахароза, а також вітаміни: С (8-21 мг%), Р (320-600 мг%), каротиноїди (0,1%), в тому числі лікопін, каротин, зеаксантин, бензойна кислота, частково у вільному стані, частково у вигляді глікозида, який надає ягодам гіркуватого смаку, хінна, урсолова, яблучна, лимонна, оксалатна, саліцилова, оцтова, гліоксилова, піровиноградна, оксипіровиноградна, кетоглутарова кислоти, дубильні речовини, лектини, арбутин і вакцинін, антоціани, сполуки мангану та ін.

Використання. Арбутин в організмі відщеплює гідрохінон, який виділяючись через нирки посилює діурез і діє антисептично. Листки й ягоди знижують кількість сечової кислоти в сечі. Застосовують як діуретичний, протизапальний, антисептичний, в'яжучий і демінералізуючий засіб при захворюваннях нирок, ниркових мисок, сечового міхура, при нирково- і жовчокам'яній хворобах, ревматизмі, подагрі, артритях, спондиліозі, гастритах шлунку з недостатньою кислотністю шлункового соку, подагрі, ревматизмі. Беруть 1-1,5 чайні ложки листків, заливають 1 склянкою окропу, кип'ятять 15 хв. і випивають за 3 прийо-

ми (або ковтками) протягом дня або 5 г сировини заливають 250 мл холодної води, настоюють 10 годин і випивають протягом дня.

У народній медицині застосовують як жовчогінний засіб при жовчокам'яній хворобі, анацидних гастритах й інших захворюваннях ШКТ, для збудження апетиту й поліпшення травлення, при простудних захворюваннях, запаленнях верхніх дихальних шляхів, при неврастенії у вигляді згаданого настою. При нічному нетриманні сечі у дітей, беруть 1 чайну ложку листків, заливають 1 склянкою киплячої води, настоюють 10 хв. і випивають за день 3 склянки такого настою. Замість листків беруть суміш рівних частин ягід та листків.

Ягоди застосовують як вітаміновмістний продукт в свіжому та моченому вигляді, а також звареними з цукром, в основному як приправу до страв. З них готують киселі, екстракти, варення, пастилу, начинки для цукерок, джеми, наливки, сік, сиропи, квас; їх маринують та мочать. З ягід готують сік, який застосовують при легких формах гіпертонічної хвороби, для поліпшення апетиту й травлення, при запальних захворюваннях, цинзі, гнильних проносах. В народній медицині ягоди застосовують як вітамінний, сечогінний та в'яжучий засіб при нирковокам'яній хворобі, ревматизмі, подагрі, цинзі, туберкульозі легенів, анацидному гастриті, проносах, цукровому діабеті. Парені ягоди у власному соці та змішані з толокном і медом вживають при туберкульозі та кровохарканні.

Елеутерокок колючий - *Eleutherococcus senticosus* Maxim (Rupr. et Maxim)

Кущ з родини аралієвих (Araliaceae) з розвинутою кореневою системою і кількома косо спрямованими донизу, прутко пагонами висотою до 6 м і всадженими численними шипами. Листки довгочерешкові, п'ятипальчатороздільні. Квітки дрібні, на довгих тонких квітконіжках, блідо-фіолетові. Цвіте в липні-серпні. Плід яйцеподібна, округла, чорна кістянка з 5 кісточками.

Поширення. Росте в кедрово-широколистяних і темнохвойних

лісах по косогах і в передгір'ях на Далекому Сході. Культивують в Україні.

Заготівля. Заготовляють корені, які збирають восени.

Хімічний склад. Корені містять елеутрозиди А, В, ВІ, Д, Е, F, G (0,6-0,9%), алкалоїд аралін, фітостерини, флавоноїди, ефірне масло, крохмаль, цукри, жири, похідні кумарину. В листках є елеутерозиди I, K, L, M, флавоноїди, в стеблах знаходиться 0,6-1,5% елеутерозидів.

Використання. Елеутерокок є заміником женьшеню, який був знайдений завдяки оленям, котрі знаходять його навіть під снігом і поїдаючи, стають більш бадьорими і здоровішими. За дією подібний до женьшеню. Збуджує ЦНС, стимулює розумову й фізичну працездатність, підвищує рухливість, нормалізує роботу залоз внутрішньої секреції і обмін речовин, знижує вміст цукру в крові та кров'яний тиск, нормалізує сон, поліпшує гостроту зору й слуху, має адаптогенні властивості, тобто підвищує опірність організму до несприятливих умов: переохолодження, перегрівання, кисневого голодання, простудних захворювань, перевтоми. Також має антиоксидаційні властивості. Вплив елеутерокока на організм більш універсальний, а в деяких випадках більш ефективний ніж женьшеню, зокрема при діабеті, злоякісних новоутворах. Застосовують у всіх тих випадках, що і препарати женьшеню як стимулюючий, тонізуючий і адаптогенний засіб, особливо ослабленим людям після перенесених захворювань, для підвищення розумової та фізичної працездатності, стимулювання функції статевих залоз, при неврозах, атеросклерозі, при комплексній терапії онкологічних та інших захворювань та інш. Частіше всього застосовують рідкий екстракт коренів - по 20-40 крапель після їди 2-3 рази на день протягом 30 днів, з можливим повторенням курсу лікування через 10-15 днів.

Лимон - *Citrus limon* Burm.

Вічнозелене субтропічне дерево з родини рутових (Rutaceae) висотою до 7 м. Молоді гілки червонувато-фіолетові. Листки шкірясті, чергові, яйцевидні, зчленовані з черешками. Квітки двостатеві, одиночні або парні, блідо-рожеві. Цвіте в березні-квітні. Плід - ягодо-подібний, яйцевидний з носиком на верхівці, ясно-жовтого кольору.

Поширення. Культивують на Кавказі, в Середній Азії, на Україні як оранжерейну плодову рослину. Набуває розповсюдження кімнатна культура лимону.

Заготівля. Збирають стиглі плоди.

Хімічний склад. У стиглих плодах знаходиться до 67 мг % вітаміну С, в зав'язі - 83 мг%, шкірці плодів - 163 мг%, в молодих пагонах - до 880 мг%. В лимоні містяться і інші вітаміни: В1 (0,03-0,05 мг%), В2 (0,4 мг%), РР (0,1 мг%), Р, каротин (0,015-0,02 мг%). У лимоні є органічні кислоти (5-7,2%), серед яких переважає лимонна (від 5 до 6%). Що ж до вуглеводів (глюкоза, фруктоза, сахароза), то їх міститься біля 0,87%, а азотистих речовин і того менше - всього 0,05%.

Знаходяться в лимоні також пектинові речовини і барвники, сполуки калію (163 мг%), кальцію (40 мг%), магнію (22 мг%), фосфору (57 мг%), заліза (0,7 мг%), мікроелементи. В шкірці знаходиться ефірне масло, яке складається з лимонену (90%), цитралю (4-6%), гераніацетату (1%), цитронелалю (0,5%). Вони надають плоду приємного аромату.

Використання. Вживають лимон як смаковий і дієтичний продукт, що володіє цілющими властивостями, в першу чергу при авітамінізмі С. У лимоні, як і в ряді інших рослинних продуктах, вітамін С міститься разом з вітаміном Р. Тому лимонний сік при цинзі діє більш ефективно, ніж один вітамін С. Застосовують при гіпо- і авітамінізмі С. Лікувальна доза для дорослих становить 100-150 г 3-5 разів на день. З профілактичною метою призначають по 100-200 г на добу.

Зручний для споживання лимон в цукрі. Промиті в холодній воді й висушені плоди нарізають скибочками 4-7 мм завтовшки, видаляючи насіння і складають в банки зі скла. На дно банки насипають цукор, кладуть 3-4 пласти часток лимону і знову цукор, доки банка не заповниться доверху. Верхній шар скибок засипають більшою кількістю цукру, щільно закривають кришкою і залишають в кімнаті, час від часу струшуючи. Частина цукру розчиниться в соці і вміст банки зменшиться.

Тоді ще нарізають частки лимону і додають в банку, чергуючи їх з пластинами цукру. На 1 кг лимонів витрачають 1 кг цукру. Після зберігання протягом тижня при кімнатній температурі банку із лимонними частками переставляють в холодильник.

Лимонний сік випускає промисловість, а також його готують в домашніх умовах. Плоди миють, розігрівають в теплій воді, відтискують з м'якушем на ручному скляному конусі чи за допомогою дерев'яних лещат. Слідкують, щоб не пошкодити білу частину шкірки, інакше сік буде гірким, проціджують крізь пласти марлі, переливають в емальований посуд, швидко нагрівають до 85°C (пастеризують), розливають в прокип'ячені бутилки, закупорюють прокип'яченими корками й заливають парафіном. Під час пастеризації сік до деякої міри змінює смакові якості, тому краще користуватись свіжевикотвореним або замороженим. Сік розливають в банки зі скла місткістю 0,5 л на 0,9 об'єму, закривають прокип'яченою кришкою і ставлять в морозильне відділення холодильника.

Сік п'ють при порушенні обміну речовин, склеротичних явищах, гарячкових і запальних станах, при тривалих захворюваннях печінки по 1-3 столовій ложці на день. При нирковокам'яній хворобі, сольових діатезах п'ють щодня по 100-200 мл, або вранці приймають натщесерце сік із 6 лимонів, лягають в постіль і добре пропотівають. Курс лікування - 3-4 тижні. Ще п'ють підігрітий лимонний сік по 50 мл, розведеним в 100 мл медової води, за 15 хв до їди 3 рази на день протягом 4-5 тижнів.

Шкірку лимона зварену в цукровому сиропі, вживають як апетитний засіб для поліпшення травлення. Свіжопорізаний лимон застосовують у вигляді гірчичників як відтяжний засіб при блюванні у вагітних, прикладають під грудьми.

Промисловість випускає лимоннокислий цукор в пакетах з плівки - 1 фасовка розрахована для разового прийому, а інша, яка міститься більше кислоти і менше цукру, - для розчинення в 1 л води. Розчин, приготовлений за 2-3 хв до вживання, має приємний кисло-солодкий, освіжаючий смак. Він стимулює обмін речовин, а в випадку забруднення питної води патогенними мікроорганізмами, підвищує гарантію її знезараження. Кисла реакція напою негативно впливає на мікрофлору води, особливо на вібріони, в тому числі й холери, а також штам Ель-Тор.

Із шкірки лимона шляхом перегонки з водяним паром одержують лимонне масло, яке застосовують для поліпшення смаку і запаху деяких ліків, а також в харчовій і парфюмерно-косметичній промисловості. Застосовують з косметичною метою, частіше для лимонних масок. Проти веснянок використовують суміш з соку і лимону, і яєчного білка (10 г цукру і 100 мл води). Лице і шию мийють теплою водою з милом, шкіру висушують, а місця під очима змазують зволожуючим кремом. Потім на обличчя і шию, крім місць під очима, наносять суміш з соком лимону, а на повіки - тампони, змочені охолодженим німецьким чаєм, маску прикривають марлевою салфеткою, щоб вона не так швидко висихала, а потім суміш знімають ватним тампоном, змоченим в теплій воді. Маску роблять через день по 20-30 хв. Її склад: 1 лимон нарізають кусочками, заливають 100 мл горілки, настоюють в закритій посудині 10 днів, проціджують, фільтрат розводять наполовину з водою, а далі чинять, як і в попередньому випадку. Роблять і медо-лимонну маску. Готують суміш рівних частин лимонного соку та меду і наносять на лице на 20-25 хв, потім змивають теплою водою, обличчя витирають і змазують поживним кремом.

При сухій шкірі роблять маски з суміші соку та меду або 20 г соку, 10 г спермацету, 10 г воску і 5 г спирту. Обличчя мийють теплою водою, роблять гарячий компрес і накладають тонким шаром маску на обличчя на 20-30 хв через день. Потім ватним тампоном маску знімають, роблять підряд 3 гарячих компреси і обличчя обполіскують водою кімнатної температури. При сухій шкірі користуються емульсією, яка складається з таких компонентів: вершкова сметана 100 г, жовток 1 курячого яйця, сік 1 лимону, гліцерин 5 г, одеколон 100 г.

При зморшках і складках на обличчі, тріщинах і запаленні шкіри роблять маску з такою сумішшю: 1 яєчний жовток, сік 0,5 лимона, 1 чайну ложку маслинової олії та кашка цілого лимону.

Для пом'якнення і відбілювання жирної шкіри та зменшення потовиділення готують лимонну воду, настоюванням лимону в киплячій воді протягом 3-4 годин, і протирають нею шкіру. Для протирання пористої та жирної шкіри готують лосьон - лимона (або апельсин) і натирають з цедрою, заливають 0,5 склянки горілки, настоюють в теплому місці 7 діб, фільтрують, залишок

віджимають, додають 1 столовій ложці води і 1 чайній ложці гліцерину. Для очищення і пом'якшення нормальної, а також при схильності до сухості, щоб не з'являлися передчасно зморшки використовують суміш 1 склянки соку лимону (айви, хурми), 1 склянки води, 1 столову ложку одеколону і 1 чайну ложку гліцерину, або шкірки 2 лимонів заливають 1 склянкою окропу, настоюють 3 години, додають 1 столову ложку меду, а окремо розтирають 1 жовток з соняшниковою, конопляною, кукурудзяною або маслиною олією, 1 склянку вершків чи молока і соком 2 лимонів. Обидві рідини змішують, додають 150 г камфорного масла, суміш проціджують і до фільтрату додають 250 мл води. При жирній шкірі готують лосьон так: 1 лимон опускають в окріп і чекають, поки вода охолоне, витискають з плоду сік і розводять пополам кип'яченою водою. Лосьоном протирають обличчя, після чого воно стає м'яким і білим. З соку лимону готують рідкий крем - до 1 жовтка додають 1 склянку вершків або сметани, змішують, а потім в суміш додають сік 1 лимону, 100 мл 40% спирту і 200 мл прокип'яченої води при помішуванні. З лимонів готують туалетну воду - сік змішують з холодною водою, настоюють 2-3 дні і протирають шкіру, після вона набуває матового вигляду, позбувається веснянок і неприємного запаху.

Для виведення веснянок, при вуграх і розширених порах щоденно користуються туалетною водою, до складу якої входять: лимонний сік 50 г, камфорний спирт 10 г, гліцерин 5 г, вода 25 г або сік половини лимону, молоко 100 г, горілка 10 г і цукор 10 г. Для цього готують крем, змішуючи 1 столову ложку жирного крему або гусячого чи качинового жиру з 1 чайною ложкою лимонного соку. При веснянках на жирній або нормальної шкірі, її протирають молочною сивороткою, розбавленою лимонним соком.

Лимон застосовують для пом'якшення шкіри рук. Жінки після прання білизни змазують руки сумішшю рівних частин лимонного соку і гліцерину. Після роботи в полі чи саду руки натирають лимонним соком або роблять масаж м'якою стороною шкірки лимону, щоб вони не грубіли. Виводять плями на шкірі від тютюну - 3 рази на день протирають пемзою і змочують соком. Щоб позбутися неприємної пітливості рук, їх не менше 3 раз на добу мийють і протирають сумішшю 1 частини соку і 5 частин

горілки. Для зміцнення шкіри, беруть 3 яєчних жовтка, 0,25 склянки соку, і склянку 96% спирту, 1 склянку камфорного спирту і 0,5 склянки води, все змішують і за допомогою марлевого тампону наносять на шкіру. Для цього готують також іншу суміш: забивають жовток 1 яйця, додають 25 г соку, 0,5 склянки горілки, 50 г камфорного спирту, або 0,5 склянки вершків змішують з 1 жовтком, соком половини лимону і 1 столовою ложкою горілки.

З лимону готують засоби для догляду за волоссям. Щоб надати їм блиску після миття і пофарбування їх прополіскують соком або розчином 1 столову ложку соку в 1 л води, а щоб вони були м'якими, пухнатими і блискучими натирають сумішшю 1 яєчного жовтка з соком 0,5 лимону, або сумішшю 2 яєць, соку з половини лимону і декількох крапель коньяку. Для виведення лупи беруть 2 жовтка, змішують з соком половини лимону та декількома краплями мигдалевої олії і втирають 1 раз на тиждень, а через 30 хв миють теплою водою з оцтом або лимонним соком. При надмірній волосатості обличчя, якщо шкіра жирна або нормальна, його намазують гарячою сумішшю рівних частин соку і меду. Після висихання мазь знімають. Поступово волосся знебарвлюється, а шкіра стає еластичною і м'якою. При сухому волоссі роблять масаж голови (10 хв.), втираючи суміш соку 0,5 лимону і 3 столові ложки, соняшникової або лопухової олії.

Щоб зменшити пори, після парової ванни лице споліскують спочатку теплою, а потім холодною водою, до якої додано соку. Для застереження спотворення лица при покусках комарів шкіру натирають соком. Сік лимону входить до складу інших мазей, емульсій, лосьонів, туалетних вод та інших косметичних сумішей, головним чином для виведення веснянок.

Плоди використовують для виготовлення цукатів, соків, сиропів, безалкогольних напоїв, цукерок та інш. Чай з лимоном піднімає тонус організму і насичує його вітамінами й іншими біологічно активними речовинами.

Лимонник китайський - *Schizandra chinensis* Baill.

Багаторічна листопадна дерев'яниста ліана з родини магнолієвих (*Magnoliaceae*) з потужно кореневою системою, шнуроподібними стеблами довжиною до 16 м. Листки чергові, оберненояйцевидні, цілокраї з червоними черешками, квітки в більшості од-

ностатеві, білі або рожево-білі, ароматні з воскоподібними членами оцвітини по 3-5 у пазухах листків. Цвіте в травні-червні. Плід - соковита багатолістянка, яка складається з багаточислених червоних ягодоподібних одно або двонасінних плодиків.

Поширення. Ростає по гірських схилах, долинах річок, узліссях, просіках, чагарниках в кедрових і мішаних лісах Далекого Сходу. На території України трапляється в колекціях наукових установ та садових ділянках.

Заготівля. Збирають стиглі плоди та насіння й сушать.

Хімічний склад. У насінні міститься біля 0,12% схизандрину, який має тонізуючу і стимулюючу дію, схизандрол, біля 33,8% напіввисихаючої олії з значним вмістом вітаміну Е. В плодах є кислоти: лимонна (10,94-11,36%), яблучна (7,6-8,4%), винна (0,8%), янтарна, а також барвні, пектинисті, дубильні речовини, вітамін С (350-580 мг%), арабон, галактан, цукри, кумарини, антрахінони, флавоноїди, сапоніни. Всі частини містять ефірне масло: кора - 2,6-3,2%, насіння - 1,6-1,9%, м'якуш плодів - 0,3%, стебла й гілки - 0,2 - 0,7%, корені - сліди. В ньому є альдегіди, кетони, сесквітерпени, в золі - сполуки заліза, мангану, силіцію, фосфору, кальцію.

Використання. Лимонник збуджує центральну нервову систему, позитивно впливає на умовно-рефлекторну діяльність, підвищує нервово-м'язову збудність, стимулює ССС і дихання, підвищує розумову та фізичну працездатність при стомлюванні, викликає підвищення світової чутливості ока й прискорює звикання його до темноти. Застосовують як загальнозміцнюючий і стимулюючий засіб при розумовій та фізичній втомлюваності, підвищеній сонливості, астеничних і депресивних синдромах (психотенії, травматичній цереброастенії, атеросклеротичній невратенії, депресивній паралоїдальній формі шизофренії, реактивних депресіях у хворих атеросклерозом), гіпотонії, здоровим людям для попередження втомлюваності, посилення нічного зору. Пре-

парати лимонника не виснажують нервової системи і не дають ускладнень, проте протипоказані при нервовому збудженні, гіпертонії, безсонні, порушеннях діяльності серця. Частіше всього вживають 20% настойку плодів та насіння на 96% спирті по 20-25 крапель 2-3 рази на день. Порошок та таблетки із плодів приймають по 0,5 г 2-3 рази на день. З сухих плодів готують настій 10,0:200 і приймають по 1 десертній ложці 2-3 рази на день. При анацидному гастриті приймають по 0,5 г порошку ягід за 15 хв до їди або по 1 столовій ложці свіжих ягід чи 5% відвару ягід або насіння 3 рази на день протягом місяця. При гіперацидних гастритах приймають порошок насіння по 0,5 г за 30 хв до їди 3 рази на день 30-40 днів з дотриманням дієти. Рідкий екстракт вживають для стимулювання родової діяльності - по 20-25 крапель 3 рази на день з годинним інтервалом між ними.

Плоди використовують для сиропів, фруктових вод, начинки в цукерки, варення, джему, квасу, морсу, киселів. Свіжий сік додають до води, щоб одержати освіжаючі напої, які угамовують спрагу. Плоди й стебла вживають в їжу.

Мучниця звичайна - *Arctostaphylos uva ursi* (L.) Spreng.

Дрібний вічнозелений приземкуватий кущик з родини верескових (Ericaceae) з добре розвинутою кореневою системою і гіллястими, лежачими стеблами завдовжки до 1,2 м. Листки чергові, шкірясті, довгастоберненояйцевидні, зверху темно-зелені з полеском, з внутрішньої сторони з помітними сітчасто розташованими вдавленими жилками і світлішого кольору. Квітки двостатеві, білого або блідо-рожевого кольору. Цвіте у травні-червні. Плід - червона яголоподібна куляста кістянка.

Поширення. Росте на піщаних ґрунтах в лісах, чагарниках, на відкритих місцях, вирубах, згарищах, тундрі по всьому Снд.

Заготівля. Збирають листки після танення снігу до початку цвітіння і восени до часу дозрівання плодів та їх осипання, сушать.

Хімічний склад. У листках містяться глікозиди, арбутин, метиларбутин (6-8%) і ериколін, дубильні речовини (6-8%), галову, елагову, усолову, хінну, мурашину кислоти, гідрохінон, увал, гіперозид, кверцетин, ізокверцетин, мирицитрин, кверцитрин, мирицетин, ефірне масло, вітамін С, мікроелементи (манган, алюміній, мідь, срібло, барій, свинець), арбутазу.

Використання. Терапевтична дія обумовлена гідрохіноном і метилгідрохіноном, які утворюються ари гідролізі арбутину й метиларбутину під впливом арбутази й бактерій кишечника. Вони, виділяючись через нирки, здійснюють антисептичну та сечогінну дію. Застосовують при циститах, пієлітах, уретритах, запальних процесах у нирках. Готують відвар - 10,0 : 180,0-200,0 і приймають по 1 столовій ложці 3 рази на день. Часто до відвару додають розчин ацетату калію (10-15 г) або салицилату натрію (6 г). Рекомендують також приймати одночасно 1 чайну ложку питної соди, бо дія проявляється в лужному середовищі сечі. Якщо хочу застерегти попадання у витяжку дубильних речовин, які викликають у деяких осіб роздратування слизової оболонки ШКТ, то готують настій так: 10 г листків, заливають 200 мл, кип'ятять 10 хв., настоюють 40 хв. і приймають так само як і відвар. Готують настій ще і таким способом: ту ж саму кількість листків заливають 2 склянками холодної води, настоюють 8 годин, кип'ятять 9 хв. і приймають по 2 столові ложки 3-4 рази на день. Порошок листків приймають по 0,5 г 5-в разів на день.

У народній медицині застосовують крім того при подагрі, нирковокам'яній хворобі, водянці, проти кривавої сечі при захворюваннях органів виділення - 5-15 г сировини заливають 150-250 мл окропу кип'ятять 15 хв. і приймають по 0,5 склянки 3 рази на день або по 1 столовій ложці через кожну годину. Листки призначають також при нервовому збудженні, атонії кишечника, поліціях, гонорей, нетриманні сечі. Беруть 1 столову ложку сировини, заливають 3 склянками води і кип'ятять, поки випарується третина рідини і протягом дня випивають 2 склянки. Вживають і як в'язучий та протигнильний засіб при проносах, гнильних процесах в кишечнику - приймають по 1 столовій ложці 5-6 разів на день 10% відвару. Листки використовують як кровоспинний і протиревматичний засіб, гілки з квітками - при

захворюваннях серця і пухирчатці, ягоди - при лоносах. Настій з листків зовнішню застосовують при скрофульозі, ранах, виразках у формі компресів і примочок. Вагітним призначають обережно, бо мучниця посилює скорочення матки.

Пододіл щитковидний - *Podophyllum peltatum* L.

Багаторічна трав'яниста рослина з родини барбарисових (Berberidaceae) з довгим, кореневищем з придаточними коренями й гладким, висотою до 50 см стеблом. На верхівці несе два супротивно розміщені довгочерешкові пальчастоп'яти-семироздільні листки, між якими на короткій квітоніжці розвивається велика до 5 см в діаметрі біла квітка. Цвіте на початку червня. Плід - соковита, жовта, їстівна, кислувато-солодка запашна ягода.

Поширення. В дикому стані росте в Північній Америці. Культивують в Московській області та в Україні.

Заготівля. Збирають кореневища з коренями восени й сушать.

Хімічний склад. У сировині містяться глікозидосмоли (4-7%), до складу яких входить пододілотоксин, піркопододілін, пододілінова кислота, пододілкверцетин, пододілрезин, а також альфа- і бета-пелтатини, кверцетин та ін.

Використання. Екстрагуванням кореневищ спиртом і подальшим осадженням водою, глікозидосмоли зосцелюються і утворюється на порошок - пододілін. Має цитостатичну дію, блокує мітоз на стадії метафази, пригнічує проліферативні процеси.

Має жовчогінну та послаблюючу дію, подразнює слизові оболонки, особливо ока. Застосовують при папіломатозі гортані й сечового міхура. У дітей хірургічним шляхом видаляють папілому гортані, а потім місце, де вона була, змазують 15% спиртовим розчином пододіліну 1 раз на 2 дні, всього 14-16 змазувань. У дорослих спочатку гортань змазують 30% спиртовим розчином препарату 10 разів, а потім видаляють папілому і знову змазують 20 разів щоденно, або при наявності запальної реакції 1 раз в 2-3

дні. Якщо з'являються нудота, блювання, розлади шлунково-кишкового тракту, то змазування припиняють. При папілярних фіброепітеліомах у сполученні з електрокоагуляцією в сечових міхур через катетер вводять по 100 мл 1%, 4%, 8% або 12% суспензії пододіліну у вазеліновому маслі на 30-40 хв або на 1-2 години з тижневою перервою. Хворі під час цього лежать спочатку на одному, а потім на другому боці. Паління в сечовому міхурі проходить після виведення препарату. Застосовують також для видалення гострокіцевих кондилом, бородавок, при нейродермітах і лускатому лишаї - готують 25% розчин пододіліну в спирті, додають 10% колодію і наносять на вражені місця, навколо яких тканини заздалегідь змазують цинковою пастою. Через 1-2 дні проходить муміфікація та відторгнення кондилом, бородавок. У випадках старечого кератоза, бородавок вогнища змазують спиртовим розчином пододіліну з додаванням 20% саліцилової кислоти. Застосовують також у вигляді 25% суспензії у вазеліновому маслі і 25% мазі на ланоліні. При екземах, нейродерміті, лускатому лишаї, обмежаному амілоїдозі шкіри застосовують пододілін-цинкову мазь, а при мокничих екземах - розчин 1:1000-2000 у вигляді примочок. Уживають і при злоякісних новоутворах, хворобах лімфатичних залоз і крові. Випускають у порошку.

Родовик лікарський - *Sanguisorba officinalis* L.

Багаторічна трав'яниста рослина з родини розових (Rosaceae) з дерев'янистим кореневищем, темно-коричневими коренями і ребристими, порожнистими стеблами висотою до 1,5 м. Листки зовсім голі, блискучі, непарноперисті, цупкими темно-зеленими зверху і зеленуватими знизу листочками. Квітки правильні, двостатеві, безпелюсткові, темно-червоні, або майже чорно-пурпурові, при досяганні плодів опадають. Цвіте з червня до вересня. Плід - однонасінний горішок, вміщений у затверділий чотирихгранний гіпантій.

Поширення. Ростає на заливних луках, вологих полянах і узліссях, по обривах, берегах річок, у заплавах річок, серед чагарників, по всьому СВД (крім Арктики).

Заготівля. Збирають кореневища з коренями восени або весною і сушать.

Хімічний склад. Сировина містить сапоніни сангвісорбін, потерин і гептриконтан, стерини, флавоноїди (кверцитин, кемпферол), антоціани, до 25% дубильних речовин (катехін, галокатехін) і продукти їх окислення, крохмаль, кальцію оксалат, ефірне масло, галову, елагову і щавлеву кислоти, вітамін С, каротин, сполуки мангану, ванадію, заліза, кальцію, магнію. В листках є аскорбінова кислота (1,8%) ефірне масло.

Використання. Препарати кореневищ мають в'яжучі, болезаспокійливі, кровоспинні, антисептичні й протицистидні властивості, звужують сідни, гальмують перистальтику кишечника, збуджують м'язи серця. Застосовують при захворюваннях шлунково-кишкового тракту, ентероколітах, інтоксикаційних і гастродогенних проносах, виразковому коліті, дизентерії, як кровоспинні засоби при маткових (фіброміомі, при ерозіях шийки, в післяабортному періоді), ниркових, легневих, шлункових, кишечних кровотечах, кровохарканнях, в томі числі у хворих на туберкульоз, при надмірних менструаціях, на ґрунті запалення придатків, геіорагічних метроратіях. Беруть 1 ст. ложку сировини (15 г), заливають 1 склянкою окропу, кип'ятять 30 хв. і приймають по 1 столовій ложці 5-6 рази на день, або 0,5 чайній ложці, заливають по 1 столовій ложці після їди 2-3 рази на день, або порошок по 0,5 г. 3-6 разів на день. Рідкий екстракт приймають по 30-50 крапель 3-4 рази на день. При лямбліозних холециститах вводять за допомогою дуоденального зонда по 100 мл. 33% відвару кореневищ 3-8 разів, а через 1-2 місяці курс лікування повторюють; при холециститах приймають по 1 ст. ложці 10% відвару 3-4 рази на день.

У народній медицині крім того застосовують при болях у шлунку, голови, горла, раці молочної залози, дизентерії, геморої. Приймають по 400-500 мл. 10% відвару, або по 1-2 чайній ложці 3-4 рази на день 20% настойки кореневищ на горілку.

Застосовують при трихомонадних кольпітах, ерозіях шийки матки, фіброміомі та запаленні матки у вигляді спринцувань і

тампонів з відваром кореневищ. У матку вводять за допомогою шприца рідкий екстракт. При виразкових колітах і дизентерії беруть 1 столову ложку 20% горілкової настойки кореневищ, розводять в 1 склянці води і вводять у пряму кишку. Відваром кореневищ полощуть рот при стоматиті та гінгівіті, промивають при запаленні вен ніг, у тому числі виразках, варікозному розширенні, гнійних ранах, пролежнях, кровотечах, роблять примочки при запальних процесах і виразках. Використовують витяжку, яку одержують настоюванням 1 чайної ложки кореневищ в 1 склянці окропу протягом 1-3 годин. Рани й виразки також присипають порошком кореневищ. При геморої, сидячі ванни з міцним відваром кореневищ або всієї рослини.

Молоді листочки та пагони додають до салатів, юшок; молоде зварене кореневище - салатів і венегретів.

Родіола рожева (золотий корінь) - *Rhodiola rosea* L.

Багаторічна трав'яниста рослина з родини товстолистяних (Crassulaceae) - з розгладженим, бульбовидним, зовні золотистим, а на зломі білим кореневищем і прямостоячим, гіллястим стеблом висотою до 50 см. На ньому розташовані чергові, товсті, сидячі, видовженоїцеподібні листки. Жовті або зеленуваті квітки одностатеві, дводомні зібрані в густі грона. Цвіте в червні-серпні. Плід - довгаста листянка.

Поширення. Ростає по кам'янистих схилах, берегах річок, скелях в полярно арктичних і альпійських районах північної частини Європейської частини, Арктиці, Сибірі, на Далекому Сході та в Карпатах.

Заготівля. Збирають кореневища й сушать.

Хімічний склад. Сировина містить флавоноїди, глікозиди родіолізид і салідрозид, тирозол, ефірне масло (до 5%), дубильні речовини (15,6%), антраглікозиди, оксалатну, галову, янтарну, лимонну і яблучні кислоти, фітостерини, жири, воски, смоли, білки, крохмаль та інші.

Використання. Родіола стимулює центральну нервову систему, нормалізує вищу нервову діяльність при неврозах, знижує артеріальний тиск, збільшує кількість еритроцитів і вміст гемоглобіну, проявляє антитоксичну дію по відношенню деяких наркотичних і снотворних препаратів, метгемоглобіноутворювачів, фосфорорганічних сполук, має антигіпотичну дію і адаптогенні властивості - посилює опірність організму до несприятливих чинників. Застосовують здоровим особам при розумовій та фізичній перевтомі, при нахилі до астенизації при роботі, неврозах, вегетативно судинних дистоніях, астеничному синдромі, загальному ослабленні після виснажливих хвороб, гіпотонії, старечому занепаді серцевої діяльності, імпотенції, анемії, цукровому діабеті, для посилення слуху. Призначають рідкий екстракт, приготований настоюванням кореневищ на 40% спирту в пропорції 1:1, по 5-10 крапель в 0,25 склянки води за 15-20 хв. до їжі 2-3 рази на день 10-20 днів. При астенії, акінето - гіпертонічних синдромах і деяких інших психічних захворюваннях призначають починати з 10 крапель 2-3 рази на день, поступово дозу збільшуючи до 30-40 крапель. Курс лікування 1-2 місяці.

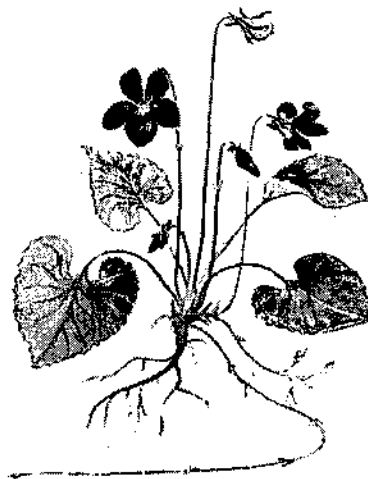
В народній медицині також застосовують при пропасниці, маткових кровотечах, захворюваннях шлунково-кишкового тракту і печінки, зубній болі. Траву у вигляді відвару застосовують при трихомонтазному запаленні очей.

Фіалка запашна - *Viola odorata* L.

Багаторічна трав'яниста рослина з родини фіалкові (Violaceae), без розвиненого надземного стебла, має повзуче кореневище і вкорінені гони, що зацвітають на другий рік. Листки в прикорневій розетці прості, округло або яйцевидносерцевидні, іноді шиловидно загострені. Квітки пазушні, двостатеві, дуже запашні на довгих ніжках, фіолетові, при самій основі білуваті. Цвітуть з квітня до половини травня. Плід - коробочка.

Поширення. Росте в світлих лісах, чагарниках, на косогорах, узліссях у середній і південній зонах Європейської частини, на Кавказі, в Україні. Культивують.

Заготівля. Збирають всю рослину навесні й влітку, кореневища з коренями - осінню або раною весною і сушать. Збирають також квітки.

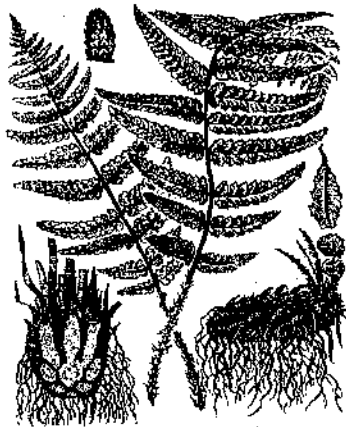

Хімічний склад. У рослині міститься віолін, віолакверцетин, ефірна олія (до 0,04%), сапоніни, алколоїди, флавоноїди, фенолкарбонові кислоти, мінеральні та інші речовини.

Використання. Застосовують у народній медицині як секретолічний засіб, щоб прискорити виділення харкотиння і пом'якшити кашель при захворюваннях легенів і дихальних шляхів, зокрема при нирковокам'яній хворобі, затримці сечовиділення, подагрі, ревматизмі, скрофульозі. Вважають, що заспокоїли-

во діє при нервовому збудженні, серцебитті, безсонні, епілепсії, головній болі, нетриманні (або затриманні) сечі. Готують відвар кореневищ 20,0 : 200,0 і приймають по 1 столовій ложці 4-6 разів на день, або 2 чайні ложки заливають 1 склянкою води, настоюють 8 годин і випивають протягом дня. Застосовують настій листків 15,0:200,0 по 0,5 склянки 3 рази на день. Готують ще фіалковий сироп - 50 г трави заливають 150 мл окропу, настоюють 24 години, проціджують і розчиняють 200 г цукру. Приймають по 1 чайній ложці 4-5 разів на день. При коклюші у дітей одночасно застосовують відвар трави всередину і для зігрівальних компресів. Траву варять, і ще теплою прикладають на верхню частину грудей, накладають компресну вату й прибинтовують. Такі компреси роблять 2 рази на день-вранці і на ніч тривалістю 1-1,5 годин. Одночасно п'ють по 1 столовій ложці через кожні 2 години теплий відвар 10,0:200,0. При нетриманні (або затриманні) сечі у дітей, їм дають смоктати розпарений і підсолжений корінь. При ангіні, стоматитах, запаленнях горла та верхніх дихальних шляхів роблять полоскання відваром трави. З цим відваром роблять припарки при опухах. Зварені листки прикладають на гнійні рани, фурункули, набряки, запалені ділянки шкіри. Застосовують у гомеопатії при суглобовому ревматизмі та кашлі.

Щитник чоловічий (папороть чоловіча, дріоптеріс чоловічий - *Dryopteris filix mas* (L.) Schott.

Багагорічна трав'яниста спорова рослина з родини Аспідиєві (Щитникові) - (Aspidiaceae, Dryopteridaceae) без наземних пагонів, з товстим, косовисхідним кореневищем. Придаткові корені числені, шнуроподібні. Щорічно на кореневищі розрастається розширена розетка черешкових, видовженоеліптичних, двічі перисторозсічених листків (ваій). Весною із внутрішньої сторони листків уздовж жилок розвивається 2, 4 пари соросів із спорангіями (орган, в якому утворюються спори) і покривальцем. Спори

проростають у двостатевий гаметофіт - серцевидну пластинку з антеридіями, архегоніями і ризоїдами зеленого кольору. Після запліднення новий спорофіт розвивається на заростку.

Поширення. У хвойних і дубових лісах, вологих і тінистих місцях, по всій Земній кулі.

Заготівля. Збирають кореневища восени й сушать.

Хімічний склад. У кореневищах містяться похідні флороглюцину: фільмарон (розщипляється на філіцин та філіксову кислоту) і аспідинол, який під впливом лугів дає флороглюцин, філіцин, флаваєнідинова і філіксова кислоти, аспідол, албаспідин. Крім того, в них знаходяться флавоноїди, ефірне масло, жири, крохмал, гіркі, дубильні та інші речовини.

Використання. Похідні флороглюцину в токсичних дозах викликають судороги, потім параліч центральної нервової системи та серця, отруйно діють на скелетні м'язи, викликають запалення слизової оболонки шлунково-кишкового тракту, а після всмоктування в кров - загальне отруєння, судороги й смерть. Глисти гинуть від дії похідних флороглюцину в результаті паралічу мускулатури. З кореневищ виготовляють ефірний густий екстракт, який застосовують проти свинячого і бичачого солітерів та дифілоботр-

іозу. Хворому за 1-2 дні до лікування призначають поживну і легкозасвоюючу, але бідну на жири їжу, ввечері дають випити 1 склянку чаю або кофе з сухарем, а на ніч - дітям настій сени або пурген, іншим особам - сульфат магнію. Вранці ставлять клізму й дають хворому протягом 30 хв. екстракт: віком до 2 років - 1 г, до 3 років - 1,5 г, до 4 років - 2 г, до 5-6 років - 2-2,5 г, до 7-9 років - 3-3,5 г, до 10-17 років - 3,5-4 г, до 17-50 років - 4-7 г дозами в капсулах через кожні 3 хв., з медом, варенням чи цукром двома півпорціями через 15-20 хв. Застосовують також у вигляді емульсії і болусів (екстракт наполовину з порошком плодів шипшини). Через 0,5-1 годину після приймання останньої дози дають сольовий проносний засіб, потім через 1,5-2 години, легкий сніданок і якщо через 3 години не буде дефекації, то ставлять теплу клізму, а коли головка солітера не вийде, то ще роблять 1-3 клізми.

При гіменолепідозі курс лікування складається з 3 циклів з перервами 7 днів. У 1-й день дають легко засвоюючу їжу без жирів, на ніч ставлять клізму, а ранком дають проносний засіб і приймають натщесерце протягом 20-30 хв., екстракт в капсулах або в суміші з медом, варенням: діти до 2 років - 0,2 г, 3-4 років - 0,3 г, 5-6 років - 0,5 г, 7-8 років - 0,6 г, 9-10 років - 0,7 г, 11-12 років - 0,9 г, 13-14 років - 1 г і дорослим 1,5 - 2 г. Через 1,5 години після приймання останньої дози дають проносний засіб, а ще через 1 годину - сніданок. Після перерви курс лікування повторюють і т.д.

При вживанні екстракту може виникнути роздратування шлунково-кишкового тракту: нудота, блювання, пронос, а у вагітних жінок - аборт. При всмоктуванні в кров може викликати запаморочення, головний біль, рідше - судороги, пригнічення серцево-судинної системи, дихання, печінки. При таких ускладненнях призначають грілки, гаряче питво, вводять кофеїн або кордіамін, корадреналін чи ефедрин. Ізотонічний розчин натрію хлориду, в разі необхідності дають вдихати нашатирний спирт, а потім кисень. Застосовують тільки під наглядом лікаря з урахуванням стану хворого і прийняти до уваги, що інтервал між лікувальною і токсичною дозою, невеликий. З кореневищ виготовляють філіксан, який призначають при тенідах по 7-8 г. Випускають в таблетках по 0,5 г.

Препарати папороті протипоказані при хворобах печінки й нирок, вагітності, декомпенсації серця, виразковій хворобі шлунка і

12-палої кишки, гострих захворюваннях шлунково-кишкового тракту, гарячкових станах, різкому виснаженні, анемії, активній формі туберкульозу. Дітям до 2 років не призначають.

У народній медицині застосовують у вигляді пілюль. До 2 г порошку кореневища додають 2 мл ефірної настойки з нього, змішують, поділяють на 30 частин і роблять пілюлі. Хворому перед лікуванням протягом дня дають тільки рідкі, поживні та легкозасвоюючися страви ввечері - 1 склянку кофе або чаю, на ніч - 30 г проносної солі, а перед сном - кілька кусочків оселедця з цибулею. Наступного дня натщесерце дають 50 пілюль, по одній через кожні 2 хв. Через 5 годин після приймання останньої пілюлі дають 30 г проносної солі і при позові до дефекації, хворого садовляють на горщик, наповнений на 1/4 обсягу теплим молоком. Рекомендують також натщесерце з'їсти багато свіжих ягід малини. Застосовують і відвар кореневища 10,0:200,0 згущений до половини. Беруть 1 чайну ложку (4-5 мл), змішують з борошном, поділяють на 10 ч. і викачують болоси, які дають хворому після згаданої підготовки.

Для зовнішнього застосування виготовляють настойку - 1 частину кореневища заливають 4 частинами 70% спирту чи міцної горілки, настоюють 14 днів, проціджують і втирають у болісні місця кілька разів на день при ревматичних, невралгічних і головних болях, ломоті. При болі в зубах роблять полоскання настоякою, розведеною водою. З свіжих листків роблять компреси на болісні місця. Траву інколи застосовують як кровоспинний засіб, відвар кореневищ і настій травн вживають при захворюваннях суглобів, судорогах ніг, ранах, виразках - 50 г сухого або 100 г свіжого кореневища, заливають 3 л води, кип'ятять 2 години і виливають у ванну з водою температурою 28-30°.

У народній медицині проти глистів також використовують кореневища з коренями папороті голчатої (*D.spinulosa* (Mull.) O.Ktze.), папороті австрійської (*D.austriaca* (Jacq.) Woynar), страусового пера (*Matteucia struthiopteris* (L.) Todaro), багатоніжки звичайної (*Polypodium vulgare* L.) і орляка звичайного (*Pteridium aquilinum* (L.) Kuhn).

Література

1. Большая энциклопедия народных методов самолечения / Сост. Е.Н.Белозерова. - Донецк: Агентство мульти-пресс, 2007. - 512 с.

2. Большая энциклопедия. Лекарственные растения в народной медицине / под ред. Г.А.Непокойчицкого. - М.: Астрель, 2007. - 960 с.

3. Дикорастущие полезные растения России / отв.ред. А.Л.Буданцев, Е.Е.Лесновская. - СПб.: СПХФА, 2001. - 663 с.

4. Ковальов В.М. Фармакогнозія з основами біохімії рослин / Ковальов В.М., Павлій О.І., Ісакова Т.І. Харків: Прапор, 2000. - 703 с.

5. Кьосев П.А. Полный справочник лекарственных растений / Кьосев П.А. - М.: Эксмо-пресс, 2000. - 991 с.

6. Лазебный А. Целебные растения - Божий дар / А.Лазебный (по благословению Преосвященного Владимира, епископа Почаевского). - Донецк: БАО, 2006. - 544 с.

7. Малиновський К.А. Рослинні угруповання високогір'я Українських Карпат / К.А. Малиновський, В.В. Крічфалушій. - Ужгород: Карпатська вежа, 2002. - 243 с.

8. Меньшикова З.А. Энциклопедия лекарственных растений / З.А. Меньшикова, И.Б.Меньшикова, В.Б.Попова. - М.: Эксмо, 2008. - С.134-135.

9. Мінарченко В.М. Атлас лікарських рослин України / В.М. Мінарченко, І.А. Тимченко- Київ: Фітосоціоцентр, 2002. - 172 с.

10. Носов А. Лекарственные растения / А.Носов. - М.: Эксмо-пресс, 2001. - 348 с.

11. Народные целители - драгоценный щит от всех болезней / Донецк: БАО, 2008. - 224 с.

12. Полная энциклопедия природной медицины / под ред. К.Яницкого и В.Реверского; пер. с польск. - М.: Оникс, 2007. - С.490-493.

13. Путырский И.П. Универсальная энциклопедия лекарственных растений / И.П. Путырский, В.И. Прохоров. - Минск.: Книжный дом, М.: Махаон, 2000. - 656 с.

14. Современная энциклопедия траволечения / авт.сост. Н.В.Беляев. - Минск: Современный литератор, 2005. - С.475-477.

15. Соколов С.Я. Фитотерапия и фитофармакология: руководство для врачей / С.Я.Соколов. - М.: МИА. 2000. - 976 с.

16. Ситник К.М. Ботанічні сади: сучасність і майбутнє / К.М.Ситник // Український ботанічний журнал. - 2004. - Т. 61, № 3. - С. 3-6.

17. Товстуха Є.С. Новітня фітотерапія / Є.С.Товстуха. - [4-е вид.] - Київ: вид-во Української академії оригінальних ідей, 2003. - С. 403-404.

18. Чекман І.С. Клінічна фітотерапія. Природа лікує / І.С. Чекман. - Київ: Рада, 2000. - 510 с.

19. Червона Книга України / Упорядник О.Ю. Шапаренко, С.О.Шапаренко. - 2-ге вид., із змінами. - Харків: Торсінг плюс, 2008. - 384 с.

20. Юрьев К.Л. От частного к общему, или эстафету принимает имунет / К.Л.Юрьев // Український медичний часопис. - 2008. - № 3(65). - С.1-13.

Резюме

Романюк Б.П., Фролов В.М., Соцька Я.А. Лікарські рослини та сировина, які містять фенолглікозиди.

Представлено характеристику найбільш розповсюджених рослин, які містять фенолглікозиди. Наведено способи та методи використання цих рослин у лікуванні та медичній реабілітації хворих з різною гострою та хронічною патологією.

Ключові слова: лікарські рослини, фенолглікозиди, арбутин, елеутерозиди, мікроелементи, гомеопатія.

Резюме

Романюк Б.П., Фролов В.М., Соцька Я.А. Лекарственные растения и их сырье, которые содержат фенолгликозиды.

Представлена характеристика наиболее распространенных растений, содержащих фенолгликозиды. Приведены способы и методы использования этих растений в лечении и медицинской реабилитации больных с различной острой и хронической патологией.

Ключевые слова: лекарственные растения, фенолгликозиды, арбутин, элеутерозиды, микроэлементы, гомеопатия.

Summary

Romanyuk B.P., Frolov V.M., Sotskaya J.A. Medicinal plants and their raw materials which contain phenolglycozides.

The characteristic of the most widespread medicinal plants containing phenolglycozides, is presented in the article. Methods of research of these plants in treatment and medical rehabilitation of patients with different acute and chronic pathology are also illustrated.

Key words: medicinal plants, phenolglycozides, arbutin, eleuteriosides, microelemetnts, homeopathy.

Рецензент: д.біол.н., проф.М.І.Конопля
д.мед.н., проф.Т.П.Гарник

ВПЛИВ ГЛІПРОЛІНІВ НА МОРФОЛОГІЮ СЛИЗОВОЇ ОБОЛОНКИ ШЛУНКА ЗА УМОВ ТРИВАЛОГО ВВЕДЕННЯ ГЛУТАМАТУ НАТРІЮ

Т.М. Фалалєєва, Т.В. Берегова, Н.В. Дзюбенко,
Г.Е. Самоніна

Київський національний університет ім.Тараса Шевченка,
Московський державний університет ім. М.В.Ломоносова

Вступ

В останні 20 років природні катаклізми, популяційне тиск техногенних факторів, формування лікарської залежності населення і, як наслідок, зниження показників норми імунітету у здорових людей призводять до збільшення числа захворювань різних систем організму, в тому числі і шлунково-кишкового тракту. На сьогодні в Росії і Україні 40-50% дорослого населення і 10-15% дитячого мають проблеми з травним трактом і надмірну масу тіла [Мінздорвоцрозвитку Росії, 2009; МОЗ України, 2009]. Основними причинами, що призводять до даних проблем зі здоров'ям, є низький рівень фізичної активності, особливості харчової поведінки, зростання в раціоні жирних, висококалорійних продуктів і легкозасвоюваних вуглеводів, а також широке і безконтрольне використання в харчовій промисловості і в мережі підприємств громадського харчування (їдальні, кафе, ресторани) харчових добавок, перш за все, глутамату натрію [11, 12, 13].

Відомо, що прийом глутамату натрію в кількості 3 г на день небезпечно для здоров'я людини [8, 14]. Проте, нами було показано, що щоденне введення глутамату натрію щурам навіть у безпечних для здоров'я людини дозах (15 і 30 мг / кг), що відповідає 1 і 2 грамам на середньо статистичну людину, протягом 20-ти та 30-ти днів призводило до ураження слизової оболонки шлунка (СОШ), що проявлялося у розвитку крововиливів, ерозій та виразок, до збільшення секреції соляної кислоти і маси тіла [7]. Був зроблений висновок, що стимулю-